

అడవి బండ

డాక్టర్ ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

ADUGU JAADALU — ANECDOTES FROM LIVES OF
GREATMEN. by Dr. IRIVENTI KRISHNA MOORTHY

©YUVABHARATHI, Kingsway, Secunderabad-500 003.

యువభారతి

ప్రచురణ సంఖ్య : 83

ప్రథమ ముద్రణ :

అక్టోబరు 1, 1982

ప్రతులు : 5,000

ముఖపత్ర రచన :

శ్రీ శీలావీరాజు

ముద్రణ:

పద్మావతి ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్,

హైదర్ గూడ, హైదరాబాదు.

ప్రతులకు :

యువభారతి

వీ కింగ్స్ వే, సికిందరాబాదు - 500 003

లేదా

యువభారతి కార్యాలయము

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్ భవనములు,

తిలక్ రోడ్డు, హైదరాబాదు - 500 001

*Published with the financial assistance from the
Ashok Kumar Sanghi Charitable Trust, Hyderabad.*

వెల : పది పైసలు మాత్రమే.

అడుగు జాడలు

ఎండకు బాగా కాగిపోయిన భూమిపైన చిన్న చిన్న వాన చినుకులు చిట పటా పడుతున్నాయి. ఏవో కొత్త కొత్త కమ్మ కమ్మని సువాసనలతో చల్లగా గాలి వీస్తున్నది. చెట్ల ఆకులూ కొమ్మలూ ఆ గాలికి ఊగుతున్నాయి. రెప రెప లాడుతున్నాయి. ఒక తాతయ్య చాలా ఉత్సాహంతో భూమిని చిన్న గడ్డ పొరతో తవ్వుతున్నాడు, ఒక మామిడి మొక్క నాటడానికి. అది చూసి చుట్టూరా ఉండే పిల్లలూ పెద్దలూ ఆ తాతయ్య చుట్టూ మూగినారు. పిల్లలేదో వింతగా చూస్తుంటే, పెద్దలు-“ఏమయ్యా ! ఇంత వయసొచ్చింది. రేపో మాపో ఈ లోకాన్ని విడిచిపోయేటట్లున్నావు. ఈ మొక్క పెద్దదై ఎప్పుడు పూస్తుంది ? ఎప్పుడు కాస్తుంది ? దీని పండ్లు నీవు తినాలని ఈ మొక్క నాటుతున్నావా ? వయస్సు మళ్ళినవాడవు. ఎంత ఆశ నీకు ?”- అని ఎగతాళి చేసినారు. అప్పుడు ఆ తాతయ్య చిన్న నవ్వు నవ్వి-“నాకు మాత్రం తెలియదా ? ఈ చెట్టు పండ్లు ఇదుగో ! ఈ కుర్రాళ్ళ కోసం. ఇప్పుడు మనకు దొరికే మామిడి పండ్లన్నీ మన తాతలు నాటిన చెట్లవే కదా ! కష్టపడి ముందుచూపుతో ఏదైనా పనిచేస్తే కొంత కాలం తరువాత లాభం కలుగుతుంది. మనం మన ముందు తరాల కోసం, వాళ్ళ మంచికోసం బంగారు బాటలు వేయాలి” అన్నాడు. అప్పుడా పెద్దలు-“నిజమే ! నిన్ను ఎగతాళి చేయడం మా తప్పే. మేము ఇంత దూరం ఆలోచించలేదు. మన పిల్లలు బాగు పడాలంటే మనమే పూనుకోవాలి. వాళ్ళ మనలను చూసి మంచి ఏదో చెడు ఏదో తెలుసుకుంటారు. మనకు తప్పు అని తెలిసిన దానిని చేయకుండా ఉంటే పిల్లలు కూడా చేయరు”-అన్నారు.

ఏ పనికైనా దానికి తొలిదశ అంటూ ఒకటి ఉంటుంది. మొదట్లోనే తప్పుచేస్తే చివరకు ఆ తప్పు మరింత పెద్దదవుతుందే కాని ఒప్పుగా మారదు. అక్షరాలు సరిగా నేర్చుకోకపోతే మనం పెద్ద చదువులు చదువుకోలేము కదా ! ఆందుకే సుఖపడాలనుకున్న వాళ్ళు కష్టపడవలసిందే. కష్టపడకుండానే అదృష్టం

వల్ల ఏదో సుఖం దొరుకుతుందనుకోవడం పొరపాటు. కష్టపడకుండా దొరికే సుఖం ఎంతో కాలం ఉండదు. దానివల్ల మనసుకు ఊరట కూడా ఉండదు. ఎప్పుడు అది మనలను విడిచిపోతుందోనన్న భయం మనస్సులో దూరి నెమ్మది లేకుండా చేస్తుంది. మీకు ఇలా చెపుతుంటే నాకు ఒక సూక్తి జ్ఞాపకానికి వస్తున్నది. అది సంస్కృతభాషలోనిది. సంస్కృత భాష చాలా గొప్ప భాష. కొన్ని వేల ఏళ్లనుంచి అది మన భారతదేశంలోని ప్రజలకు మంచి మంచి పుస్తకాలను అందిస్తూ వస్తున్నది. మన దేశంలోని భాషలు - అంటే తెలుగు, కన్నడం, హిందీ, మరాఠీ, బెంగాలీ, గుజరాతీ, ఉర్దూ, మళయాళం ఇంకా మరింకెన్నో భాషలు సంస్కృతం నుంచే బలాన్ని పుంజుకున్నాయి. ఎన్నో సామెతలు, ఎన్నో సూక్తులు-అంటే మంచి మాటలు, ఎన్నో కథలు, ఎన్నో శాస్త్రాలు సంస్కృతం ద్వారానే మన దేశంలోని భాషలకు వచ్చినవి. సంస్కృతం నేర్చుకున్నవాడు భారతదేశంలోని ప్రజల మనస్సును తెలుసుకో గలుగుతాడు. సంస్కృత భాష భారతదేశంలో చాలా మందికి రాకపోవచ్చు. కానీ ఆ భాష మనకు కనపడకుండానే మనందరిలో 'మనమంతా ఒక్కటే' అనే భావాన్ని కలుగజేస్తున్నది. బాబూ! అమ్మా! సంస్కృత భాషలో ఉన్న ఒక నూరు పద్యాలను మీరు నోటికి నేర్చుకోండి. సంస్కృతం తెలిసిన పెద్దల నడిగి వాటి అర్థం తెలుసుకోండి. మీకు అప్పుడు తెలుస్తుంది, సంస్కృత భాష ఎంత గొప్పదో. అది తెలిస్తే మీకెంత గొప్పతనం వస్తుందో? నాకేదో సంస్కృత సూక్తి జ్ఞాపకానికి వచ్చిందన్నాను కదూ! ఆ సూక్తి ఇది—

“వర్ణారమష్టౌ ప్రయతేత మాసాన్
నిశార్థమర్థం దివసే యతేత
వార్ధక్యహేతోర్వయసా నవేన
పరత్ర హేతో రిహజన్మనాచ.”

—మనుష్యుడు వాన కాలానికి సరిపోయే సరుకులను మిగిలిన ఎనిమిది నెలలో సంపాదించుకోవాలి. రాత్రికి కావలసిన దానిని పగటివేళల్లో సంపాదించు కోవాలి. ముసలి తనంలో కావలసిన దానిని వయస్సులో ఉన్నప్పుడు సాధించు కోవాలి. పరలోకంలో సుఖంగా ఉండాలంటే ఇహలోకంలో - అంటే బతికిఉన్న కాలంలోనే సంపాదించుకోవాలి అని ఈ సూక్తికి అర్థం.

మన దేశం బాగు పడాలన్నా, మన బ్రతుకు బాగు పడాలన్నా మనం చిన్నతనంలోనే మంచి అలవాట్లు, మంచి స్నేహం, మంచి మాటలు, మంచి నడవడి అలవరచుకోవాలి. గురువులంటే ఏదో జీతంరాళ్ల కోసం పాఠాలు చెప్పకొని బ్రతికేవాళ్ళు అన్న చులకన భావాన్ని మనస్సులో నుంచి తీసివేయాలి. బడి అంటే గుడి అనుకోవాలి. అంటే - చదువుల తల్లి గుడి అని. మన దేశానికి మన తెలివితేటలు పనికి వచ్చేటట్టు ఆ బడి మనలను తీర్చిదిద్దుతుంది. విచ్చల విడిగా తిరగడానికి, కొంటె పనులు చేయడానికి బడిని ఉపయోగించుకోగూడదు. దేశం మీద ప్రేమ, దేవుని పట్ల భక్తి, తల్లి తండ్రి గురువులపట్ల ఆదరం ఉన్న వాడే నిజమైన విద్యార్థి అనిపించుకుంటాడు. విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు సాధ్యమైనంత వరకు అవసరాలను తగ్గించుకొని ఆడంబరంలేకుండా మనలుకోవడంనేర్చుకోవాలి.

మన దేశానికి గొప్ప కీర్తిని సంపాదించి పెట్టిన మహానుభావులు చాలా మంది ఉన్నారు. తమ శక్తిని అంతా ధారపోసి పరాయి పాలన నుంచి దేశానికి విముక్తిని కలిగించినారు. గొప్పగా చదువుకున్నారు. కరతరాల నుంచి మన దేశాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న గుడ్డి నమ్మకాలను వాళ్ళు ఎదుర్కొన్నారు. మంచిపనులు చేస్తే తమకు లాభం కలుగకపోయినా దేశానికి లాభం కలిగితే చాలు అనే భావంతో వాళ్ళు ఎంతో సేవను చేసినారు.

మన దేశానికి నాయకులైన కొందరు పెద్దల సంగతులు మీకు తెలియజేస్తాను. వాళ్ళకు ఎదురైన కష్టాలే మనకుకూడా ఎదురవుతాయని అనుకోకండి. దేశం, కాలం, సమాజం ఎప్పుడూ మారుతూనే ఉంటాయి. మనకు మరోరకమైన కష్టాలు రావచ్చు. అయితే వాటిని ఎదుర్కొవడానికి మనకు ధైర్యం కావాలన్నా. మెలకువలు కావాలన్నా, ఓపిక కావాలన్నా దేశం అంటే మనకు ప్రేమ ఉండాలి గురువంటే గురి ఉండాలి. అప్పుడు ఏ కష్టాలూ మనలను ఏమీ చేయలేవు. మన దేశ నాయకులందరూ కష్టాలను ఎదురుకున్నారంటే వాళ్ళకు అంతశక్తి ఎక్కడ నుంచి వచ్చింది? దేశభక్తి వాళ్ళకు కొండంత శక్తినిచ్చింది. చక్కగా చదువుకోవాలనే కోరిక వాళ్ళకు చక్కని దారి చూపింది.

మీరెప్పుడైనా 'ప్రాతస్మరణీయులు' అనే మాట విన్నారా? ఈ మాటను అనడమే కష్టం. అర్థం చేసుకోవడం అంతకంటే కష్టం. కానీ చాలా మంచిమాట. మనం తెలుసుకోవలసిన మాట. పొద్దున్నే లేచి మనకు మేలు చేసిన వాళ్ళనూ

మనకు దారి చూపిన వాళ్ళనూ తలచుకుంటాం. ఎవరిని పొద్దున్నే ఒకసారి తలచుకుంటే మనకు మంచి పనులు చేయాలనే ఉత్సాహం కలుగుతుందో, వాళ్ళు 'ప్రాతస్మరణీయులు'. ఈ ప్రాతస్మరణీయుల్లో రామ డూ, కృష్ణ డూ వంటి దేవతలూ ఉన్నారు. ఏసుక్రీస్తు, గాంధీ మహాత్ముడూ, గౌతమబుద్ధుడూ వంటి మానవోత్తములూ ఉన్నారు. మనకు బుద్ధిచెప్పే గురువులూ ఉన్నారు. పొద్దున్నే లేచి ఈలాంటివాళ్ళను తలచుకోవడంవల్ల మంచి పనులు చేయాలనే ఉత్సాహం కలుగుతుంది.

మన దేశం కోసం ఎన్నో కష్టాల పాలై మన జాతిని నిలబెట్టి మనకు స్వాతంత్ర్యాన్ని సంపాదించి యిచ్చిన కొందరు ప్రాతస్మరణీయులను గూర్చి మీకు కొన్ని సంగతులు చెబుతాను.

* * * *

మన భారత దేశం సువిశాలమైనది. సోవియట్ రష్యాను మినహాయితే ఐరోపా ఖండం ఎంత ఉంటుందో మన దేశం అంత ఉంటుంది. అయితే ఇప్పుడున్న ఐరోపా ఖండంలో ఎన్నో స్వతంత్ర రాజ్యాలున్నాయి కాని మనదేశంలో అట్లాకాదు. ఈ విశాలమైన భూఖండమంతా ఒకే రాజ్యంగా ఉన్నది. రకరకాల వాతావరణాలూ, రకరకాల భాషలూ, రకరకాల జీవిత పద్ధతులూ ఉన్నాయి. అయినా మనదంతా ఒకే జాతి. మనకంతా ఒకే పతాకం. దాదాపు అరవైకోట్ల జనాభా మన దేశానికి ఉన్నది. అన్ని విధాలా చాలా విచిత్రమైన దేశం మనది. కొన్ని వేల సంవత్సరాల చరిత్ర మనది. కొన్ని వేల సంవత్సరాల జీవిత పద్ధతి మనకున్నది. జనాభాలో చాలామందికి వ్రాయడానికి చదవడానికి రాదు. అయినా జీవితాన్ని గూర్చి, మతాన్ని గూర్చి, మంచి నడవడిని గూర్చి వాళ్ళకు తరతరాలుగా అందుతున్న జ్ఞానం ఎక్కువగా ఉన్నది. ఈలాంటి దేశానికి ప్రధానమంత్రి కావడం అదృష్టం అనుకోవడం పొరపాటు. అద్దంలోనే ఏదైనా వస్తువు నీడ స్పష్టంగా కనిపించినట్లు సమర్థతలోనే అదృష్టం కనిపిస్తుంది.

ఒక ఆరు నెలల పిల్లవాడు ఒక జాతరలో తల్లికి దూరమైపోయినాడు. పసులకాపరులకు దొరికినాడు. అయితే పోలీసులు ఆ పిల్లవాణ్ణి మళ్ళీ ఆ తల్లికి అప్పజెప్పినారు. అప్పుడు తల్లికి దొరకకపోతే ఆ పిల్లవాడు పసులకాపరిగా పెరిగి పెద్దవాడయ్యేవాడేమో! కానీ అదృష్టం మలాపు తిరిగింది. ఆ పిల్లవాడే

ఈ సువిశాల భారతదేశానికి ప్రధానమంత్రి అయినాడు కొంతకాలానికి. అతడే లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి. ఆయన అదృష్టం కలిసొచ్చి అంతవాడు కాలేదు. మంచి పనిని సాధించాలనే పట్టుదల, అంతకంటే గొప్పదైన నిజాయితీ, ఆ రెండింటికంటే గొప్పదైన గుణం—అదే తనమీద నమ్మకం, ఈ గుణాలు ఆయనను ఇంత పెద్ద దేశానికి ప్రధానిని చేసినవి. ఆయన పొట్టిగా ఉండేవాడు. భాగవతంలోని వామనమూర్తి కథను మీరు వినే ఉంటారు. బలిచక్రవర్తిని పాతాళలోకానికి పంపి ముల్లోకాల్లోనూ వ్యాపించిపోయినాడు ఆ పొట్టివాడు. ఇప్పటికీ ఎవడైనా పొట్టివాడు గొప్ప పనులుచేస్తే “అమ్మో వామనుడు - సామాన్యుడు కాడు” అంటారు మన శాస్త్రికూడా అలాంటివాడే. పెద్దగా ఉపన్యాసం చేయడం ఆయనకు రాదు-గొప్ప గొప్ప డిగ్రీలు కూడా ఆయనకు లేవు. కాశీ విద్యాపీఠంలో ఆయన చదువుకొని ‘శాస్త్రి’ అనే బిరుదు తెచ్చుకున్నాడు. ఆయన పేరు లాల్ బహదూర్. ‘శాస్త్రి’ బిరుదు మాత్రమే. ఆయన గొప్ప ఇంట్లో పుట్టలేదు. నిరుపేద కుటుంబం ఆయనది. చిన్నతనం నుంచే ఆయనను తన పేదరికం, తన దీనస్థితి ఎంతో బాధపెట్టినాయి. చిన్నతనంలోనే తండ్రిని పోగొట్టుకున్నాడు.

ఆయన చిన్నతనంలోని ఒక సంఘటన చెబుతాను. ఒకనాడు తోటి పిల్లలతో కలిసి ఒక తోటలో తోటమాలికి తెలియకుండా కొన్ని పూలు కోసు కొన్నాడు. తోటమాలి పట్టుకోవడానికి రాగానే పిల్లలంతా పారిపోయినారు. పాపం లాల్ బహదూర్ ను పట్టుకొని తోటమాలి బాగా కొట్టినాడు. అప్పుడు లాల్ బహదూర్ ఏడస్తూ—“అయ్యా! నాకు నాన్నలేడు. నన్ను అన్యాయంగా కొట్టకు” అన్నాడు. అప్పుడా తోటమాలి—“నాన్న లేకపోతే జాగ్రత్తగా మసురుకోగూడదా?” అన్నాడు. ఆ తోటమాలి అన్న ఆ మాటలను వళ్ళి వళ్ళి లాల్ బహదూర్ తన మనసులో ఇలా అన కున్నాడు - “నిజమే! ఇంత చిన్నతనంలోనే నాన్న నన్నీ రోకంలో వదిలిపెట్టి వెళ్ళిపోయినాడు. కనుక నేను పిల్లలందరికంటే మంచి నడవడి అలవరచుకోవాలి. చక్కగా చదువుకోవాలి.” అప్పటికి లాల్ బహదూర్ కు ఆరేళ్ళ వయస్సు. అప్పుడు చేసుకున్న ఆ నిశ్చయంతో తన బ్రతుకంతా మార్చుకున్నాడు. తనతో ఆడుకునే పిల్లలలోనే కాదు - జీవితంలో - అంటే స్వాతంత్ర్యోద్యోగంలో పోరాడుతున్న కాలంలో—తనతో పనిచేసే నాయకులకంటే అతడు బుద్ధిమంతుడని కీర్తి సంపాదించుకున్నాడు.

అవసరానికి సరిపోయేటంత ప్రతిఫలం తీసుకోవలసిందే కాని అంత కంటే ఎక్కువ తీసుకుని సొంత ఆస్తి పెంచుకోవడం, ఇంత వెనక వేసుకోవడం అంటే ఆయనకు అసహ్యం. పెళ్ళిలో ఆతణ్ణి మామగారడిగినారట— “కట్నం నీకెంత కావాలి?” అని. అప్పుడు— “ఒక రాట్నం కానుకగా ఇస్తే సంతోషిస్తాను” అని అన్నాడట లాల్ బహదూర్. సంపాదించుకోవడానికి అవకాశం దొరికినా దానిని విడిచిపెట్టడమే త్యాగం. అందుకే లాల్ బహదూర్ త్యాగ మూర్తి అయినాడు.

ఉత్తర ప్రదేశ్ లో మంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ఆయన ఉండే గదిని ఏర్ కండిషన్ చేసినారు. ఆయన అది చూసి “నేను ఇవాళ మంత్రిని. రేపు ఈ పదవి పోతుంది. అప్పుడు ఇలాంటి సుఖం దొరుకుతుందా? మనం కష్టాలకు అలవాటుపడడం నేర్చుకోవాలి. అప్పుడే దేశానికి ఏదైనా చేయగం” అంటూ ఎంతో నొచ్చుకొని అధికారులకు చెప్పి, ఆ ఏర్ కండిషన్ తీసివేయించినాడు.

త్యాగాన్ని గూర్చి చక్కని ఉపన్యాసం చేయవచ్చు. ఇతరులు చేసిన త్యాగాలవల్ల లాభపడవచ్చు. కానీ సులభంగా దొరుకుతున్న సుఖపడే అవకాశాలను విడిచిపెట్టడం నిజంగా త్యాగం అనిపించుకుంటుంది ఆడంబరంతో జీవితాలు గడపుతూ ఉన్న నాయకులు లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి వలె ప్రాశస్త్యరణీయులు కాలేరు. జాతికి పూజనీయులు కాలేరు. మంత్రిగా ఉన్నప్పుడు కూడా ఆయన పేదవాని బ్రతుకే బ్రతికినాడు. ఆయనకు వచ్చే జీతం గంపెడత సంసారానికి సరిపోయేది కాదు. చిరిగిన చొక్కాలతోనే కాలం గడిపేవాడు. అతనికి ఆ జీతం తప్ప వేరే ఆస్తి ఏమీలేదు 1964 లో ఆయన భారత ప్రధానిగా ఉన్నప్పుడు తనకు పేదరికం అంటే ఏమిటో తెలుసుననీ, నెలకు రెండున్నర రూపాయల ఆదాయంతో తాను గడిపిన దినాలు కూడా ఉన్నాయనీ అన్నాడు. పాకిస్తాన్ తో యుద్ధం వచ్చినప్పుడు ఆయన గుండెనిబ్బరం, సాహసం వల్ల దేశంలో దేశభక్తి అనంతశక్తిగా రూపొందింది. పాకిస్తాన్ కు భారతజాతి బుద్ధి చెప్పగలిగింది.

ఆయన చనిపోయినపుడు అతని పేర బ్యాంకులో పైసా కూడా లేదు. బ్యాంకులో ఖతాయే లేదు సొంత ఇల్లు లేదు. కొడుకుకు చక్కని ఉద్యోగాన్ని కూడా సంపాదించుకోలేక పోయినాడు. ఆయన దేశానికిచ్చిన నిన్దా—

“జై కిసాన్, జై జవాన్”. దేశంలోని ప్రజలలో నమ్మకాన్ని, దేశభక్తిని కలిగించాలంటే లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి వంటి నాయకులు దేశానికి అవసరం. తండ్రి నీడకు నోచుకోని లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి చిన్నతనం నుంచి మంచి నడవడినీ, త్యాగ బుద్ధినీ అలవరచుకొని, ఉన్నత పదవిలో ఉన్నా సామాన్యునిలాగా తన జీవితాన్ని సాగించిన మహనీయుడు. గొప్పవాడు కావడానికి గొప్ప ఇంట్లో పుట్టాలని లేదు. గొప్ప బుద్ధులు అలవరచుకుంటే ఎంత లేనివాడైనా, ఎంత పేదవాడైనా అందరి కంటే గొప్ప వాడవుతాడు.

కమలం బురదలో పుడుతుంది. నీళ్ళల్లో పెరుగుతుంది. అయితే అది సంపదకు మారుపేరు. అందానికి మారుపేరు అది నీళ్ళల్లో ఉన్నా నీళ్లు దానికి అంటవు. అలాగే మనం ఎలాంటి పరిస్థితుల్లో ఉన్నా మనకు మంచి నడవడి ఉంటే, మనకు మంచి ఆలోచనలు ఉంటే మనం స్వచ్ఛంగానే బ్రతుకుగలుగుతాం. ఇదే ‘సంస్కృతి’ అనే పెద్ద మాటకు అర్థం. ఈ సంస్కృతిని ఏ జాతి కాపాడుకుంటుందో ఆ జాతి లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి వంటి మహానుభావులను లోకానికి అందిస్తుంది.

*

*

*

*

లాల్ బహదూర్ శాస్త్రికి ఆదర్శం ఎవరనుకున్నారు? గాంధీ మహాత్ముడు. ఏదైనా పస్తువు రుచి తియ్యగా ఉన్నది అంటే తేనెలా ఉందనో పంచదారలా ఉందనో పనసతొనలా ఉందనో అంటే వెంటనే మనకర్థం అవుతుంది. అలాగే నాయకడంటే ఎవరు? అతడెలా ఉంటాడు? అని తెలుసుకోవాల్సి ఉంటుంది. మనం గాంధీ మహాత్మునితో పోల్చడానికి ప్రయత్నం చేస్తాం. ఆయనలోని ఏ ఒక్క మంచి గుణమైనా ఎవరిలోనైనా ఉంటే అతణ్ణి మనం ఆదరిస్తాం. దీనినే ఆదర్శం అంటారు. చాలా కాలంనుంచి మన భారతదేశంలో ప్రజలు పూజించేదీ, ఆదరించేదీ ఎవరిననుకుంటున్నారు? మనస్సులోనూ మాటలోనూ చేతలోనూ ఎవరు ఒకే విధంగా ఉంటారో— అంటే చెప్పే మాటలకు, చేసే చేతలకు భేదం లేకుండా ఎవరు మనలకుంటారో వాళ్లను ఈ దేశంలోని ప్రజలు గౌరవిస్తారు. ఎందరో రాజులు, ఎందరో వీరులు, ఎందరో పండితులు ఈ దేశంలో పుట్టి కీర్తిని సంపాదించినారు కానీ రాజుల్లో రాముడికే గౌరవం వీరుల్లో భీష్ముడికే గౌరవం. పండితుల్లో వాల్మీకికే గౌరవం. ఏమీ తెలియనట్లే ఉంటారు సామాన్య ప్రజలు. కానీ ఎవరికి చేతులతో నమస్కారం చేయాలో, ఎవరికి మనస్సుతో నమ

స్కారం చేయాలో, ఎవరిని ఎంతవరకు నమ్మాలో వాళ్ళకు బాగా తెలుసు. కనుకనే ఎంత చక్కగా ఉపన్యాసాలిచ్చినా, గాంధీతాతతో పోల్చి చూస్తారు. 'త్రికరణశుద్ధి' అనే మాట ఒకటైంది. అది చాల పెద్దమాట. మీ కింతవరకే తెలిసి ఉంటుంది. నేను కూడా ఇప్పుడే మీకివిషయం చెప్పినాను. 'త్రికరణశుద్ధి' అంటే మనస్సు, మాట, చేత ఒకటిగా ఉండడం. అంటే మనసులో ఒక ఆలోచన పెట్టుకొని నోటితో మరొకటి అని మరోవిధంగా చేస్తే అది 'త్రికరణశుద్ధి' అనిపించుకోదు. ఈ శుద్ధి ఉన్నవాడే మహాత్ముడు. మన భారతదేశపు చరిత్రలో వాల్మీకి, గౌతమ బుద్ధుడు, అశోకుడు, శంకరాచార్యులు, రామానుజాచార్యులు, మధ్వాచార్యులు, వివేకానందస్వామి, దయానంద సరస్వతి, గాంధీమహాత్ముడు వంటి మహానుభావులు త్రికరణశుద్ధి కలిగిన వాళ్ళే. ఈలాంటివాళ్ళ జీవిత చరిత్రలను చదువడం వల్ల వాళ్ళ సందేశాలను ఆర్థం చేసుకోవడం వల్ల ఎంతో జ్ఞానం కలుగుతుంది. బ్రతుకు బాటలోని చీకట్లూ కష్టాలూ దూరమవుతాయి. మనదేశంమీద, మన ప్రజల మీద మనకు ప్రేమ ఎక్కువ అవుతుంది వాళ్ళకు కష్టం కలిగించే ప్రయత్నం మనం ఎప్పుడూ చేయం.

గాంధీమహాత్ముని జీవితంలోని ఒకటి రెండు సంగతులు మీకు చెప్తాను.

కోటానకోట్ల భారతీయులకు పూజనీయుడైన గాంధీ తాతయ్య. ఎలా ఉండేవాడు? మోకాళ్ళదాకా ఉండే చిన్న పంచె కట్టుకునేవాడు. చొక్కాలేడు, పైన ఒక గుడ్డ. ఇదీ ఆయన వేషం. అయితే రాజులూ శ్రీమంతులూ పేదలూ బలవంతులూ బలహీనులూ అందరూ ఆయనకు భక్తితో వందనాలు చేసేవారు. ఆయనకు తనదంటూ ఏదీలేదు. దేశమే తనది. దేశ ప్రజలే తనవాళ్ళు. దేశ ప్రజల్లో అన్నివిధాలా అవ్యాయానికి గురైనవాళ్ళు తనకు పరింత దగ్గరివాళ్ళు. కాయకష్టం చేసి తినేవాళ్ళే ఆయన దృష్టిలో నిజంగా మనుష్యులు. పరుల కష్టం మీద సుఖాన్ని పొందేవాళ్ళు ధర్మం తెలియని వాళ్ళని ఆయన చెప్పేవాడు. అసేవా గ్రాం ఆశ్రమంలో ఒక చిన్న గుడిసెలో ఆయన ఉండేవాడు. దేశంలో ఎక్కడా కైనా పోవాలని వచ్చినప్పుడు సామాన్యులు ప్రయాణం చేసే రైలు పెట్టెలో ప్రయాణం చేసేవాడు. స్వచ్ఛత అంటే ఆయనకు ఎంతో ఇష్టం. పరిశుభ్రతైన పరిసరాలు మనిషిలో మంచిపనులు చేసే ఉత్సాహాన్ని కలిగిస్తాయని ఆయన నమ్మేవాడు. పరిశుభ్రత అంటే పైపైనే కాదు. మనస్సు కూడా శుభ్రంగా

ఉంచుకోవాలి. అంటరానితనాన్ని నమ్మే మనస్సు శుభ్రమైంది కాదని ఆయన నమ్మి ప్రచారం చేసినాడు. అట్లాగే మద్యపానం లాంటి చెడ్డ అలవాట్లు కూడా పరిశుభ్రమైనవి కావని ఆయన ప్రచారం చేసేవాడు. ఆయన ఇంగ్లీషులో చదువు కున్నాడు. ఇంగ్లండుకు వెళ్లి చదువుకున్నాడు. అయినా ఆయనకు తన మాతృ భాష గుజరాతి అంటే చాలా అభిమానం. భారతదేశాని కంతటికీ ఒక జాతీయ భాష ఉండాలనీ, అప్పుడే దేశంలోని ప్రజలకు ఒక్కటిగా ఉండే అవకాశం ఎక్కువవుతుందనీ ఆయన నమ్మి, హిందీభాషా ప్రచారాన్ని ఒక నిర్మాణ కార్యక్రమంగా నడిపినాడు. భారతీయ భాషలన్నీ గొప్పవని ఆయన అనేవాడు.

జ్ఞానానికి భాషకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. ఏ భాషలోనైనా మంచి భావాలు ఉంటాయి. అందుకోసం మనం ఎప్పుడూ మన తెలుగు, తమిళం, మరాఠీ, హిందీ, బెంగాలీ వంటి భాషల గొప్పదనం తెలుసుకుంటూ ఉండాలి. ఇంగ్లీషు రానంత మాత్రం చేత మనకు జ్ఞానం లేదని అనుకోవడం పొరపాటు.

గాంధీ తాతయ్య ఒకసారి మన పొరుగు రాష్ట్రమైన ఒరిస్సాలో తిరుగు తున్నాడు. ఆయనతో ఒకరు ఇలా అడిగినారు - "మీరు ఇంగ్లీషు విద్యా పద్ధతిని ఎందుకు వ్యతిరేకిస్తున్నారు? ఇంగ్లీషు చదువుకోవడం వల్లనే మీరింత గొప్ప వారై నారు కదా!" అప్పుడు గాంధీ తాతయ్య అన్నాడు కదా - "నేను ఏమంత గొప్పగా చదువుకున్నవాణ్ణి కాదు. మీరనుకున్నంత గొప్పవాణ్ణి కాదు. అందుకు నాగురించి నేనేమీ చెప్పను. చెప్పడానికి ఏమీ లేదుకూడా. కానీ లోకమాన్య తిలక్ మహాశయుడు ఇంగ్లీషులో చదువుకున్నాడు. ఇంగ్లీషులోగాక మాతృభాష లోనే చదువుకొని ఉంటే ఎంత గొప్పవాడయ్యేవాడో! శంకరాచార్యులూ తులసీదాసూ ఇంగ్లీషు చదువుకున్నారా? అలాంటి మహనీయులు లోకంలో ఎంత మంది ఉన్నారు? మన దేశంలో కొంతమంది ఇంగ్లీషు చదువుకొని గొప్పవాళ్లు అయినమాట నిజమే. కానీ వాళ్లు వట్టి ఇంగ్లీషు వల్లనే గొప్పవాళ్లు కాలేదు. అలాంటివాళ్లు ఎవరైనా ఉంటే వాళ్లు చాలా తక్కువ. ప్రాచీన కాలంలో మన భాషల్లో చదువుకొని చాలామంది ఋషులైనారు మహాపురుషులైనారు. ఇంగ్లీషు చదువుకొని గొప్పవారైన వారికంటే వాళ్లు మహానుభావులు కాదా?" మన దేశ ప్రజలలో తమ భాషపట్ల ఎంత ఆత్మ విశ్వాసం పెంచినాడు ఆ మహానుభావుడు! అందుకే ఆయన జాతి నిర్మాత.

“ఆత్మవత్సర్వభూతాని” అనే సంస్కృతం మాట నీ వెప్పుడైనా విన్నావా? ఇది చాల పెద్దమాట. దీని అర్థం తెలిసిన వాడికే దేశసేవ చేసే అధికారం, అవకాశం దొరుకుతుంది. ఈ మాటలకు అర్థమేమిటో చెబుతాను. నీకు నీ పట్ల ఎంత శ్రద్ధ, ఎంత అభిమానం, ఎంత మమత ఉన్నదో అన్ని జీవులపట్ల కూడా అలాంటి శ్రద్ధ, అభిమానం, మమత పెంచుకో. అంటే—అన్ని జీవుల కష్టసుఖాలు నీ కష్టసుఖాలుగా భావించుకో. నీ సుఖం కోసం, నీ స్వార్థం కోసం నీవు ఇతరులకు అన్యాయం చేయకు. అన్ని జీవులపట్ల ప్రేమను పెంచుకొన్న వాడే నిండు మనస్సు ఉన్నవాడు. నిండు మనస్సు లేనివాడు మంచి నాయకుడు కాలేడు. మంచి మనిషి కాలేడు. ఇది మన భారతీయుల సంస్కృతిలోని గొప్ప విషయం. గాంధీ మహాత్ముడు ఈలాంటి నిండు మనస్సు ఉన్నవాడు.

ఒకసారి ఆయన ఒక బడికి వెళ్ళినాడు. ఆ బడిపిల్లలతో కలిసిపోయినాడు. పిల్లలంటే గాంధీతాతకు చాలా ఇష్టంమరి. ఒక పిల్లవాడు ఆయనతో “తాతయ్యా! నీకు చొక్కాలు లేవా? ఇలా ఎందుకుంటావు మరి? మా అమ్మ నడిగి నీకు చొక్కా కుట్టిస్తాను” అన్నాడు అమాయకంగా. అప్పుడు తాతయ్య “నాకు ఒక్క చొక్కా చాలు” అన్నాడు.

“మరెన్ని కావాలి?”

“చాలా కావాలి. నాకు ఒక్కడికే కాదు. నాకు నలభైకోట్ల సోదరులు ఉన్నారు. మరి ఇంత మందికి మీ అమ్మ చొక్కాలు కుట్టిస్తుందా?”

పాపం ఆ కర్రాడికి సరిగ్గా అర్థం కాలేదు. అయినా బడిలోని పఠశ్రు అక్కడ తాతయ్యను చూడడానికి వచ్చిన పెద్దలూ అర్థం చేసుకొని, ఆ మహానుభావుని నిండు మనస్సుకు జోహార్లు అర్పించినారు.

* * * *

ఉర్దూభాషలో ఎక్బాల్ అనే ఒక కవి ఉండేవాడు ఆయనకు సంస్కృతం, పార్శీ, అరబ్బీ, ఇంగ్లీషు భాషల్లో గొప్ప పాండిత్యం ఉండేది. ఆయన వ్రాసిన ఒక గేయంలోని నాలుగు పంక్తులతో మీకు ఇప్పుడు పరిచయం చేస్తాను.

“సారే జహాసే ఆచ్ఛా హిందూస్తాః హమారా
హమ్ బుల్ బులేఁహైః ఇన్ కీ యే గుల్ సితాః హమారా
యూనానా మిశ్రీరోమా సబ్ మిద్ గయే జహాసే
ఆబ్ తక్ మగర్ హై బాకీ నామో నిషాః హమారా”

మన భారతదేశం ప్రపంచంలో కల్లా మంచిది. ఈ దేశం ఒక తోట. మనమంతా కోయిలలం. గ్రీసు, రోమ్, ఈజిప్టు నాగరికతలన్నీ ఒకనాడు చాలా గొప్పవి. అవి ఇప్పుడు పేరుకు కూడా లేవు. కాని మన భారతదేశం ఇప్పటికీ తన ఉత్తమ ఆదర్శాలతో నాగరికతతో అలరారుతున్నది - అని ఈ ఉర్దూ పంక్తులకు అర్థం.

మన భారతదేశం ఎందుకు తన నాగరికతనూ సంస్కృతినీ కాపాడు కుంటున్నది ? గాంధీమహాత్ముడు, లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి వంటి మహానుభావులను ప్రపంచానికి ఎలా అందించగలుగుతున్నది ? అంటే మన జాతి పెద్దల అడుగు జాడల్లో నడుస్తున్నందుకు. ఇప్పటి తరాలకు జాడ చూపినవారు గాంధీ, నెహ్రూ, లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి, తిలక్, పీఠే శలింగం ఇంకా మరెందరో. వీళ్ల అడుగుజాడల్లో నడిచే దేశానికి ఎప్పటికీ జయమే. నిత్యకళ్యాణం పచ్చతోరణమే.

*

*

*

*

చాలాకాలంక్రింద గ్రీసు దేశంలో ఒక బుద్ధిమంతుడు ఉండేవాడు. ఆయన రకరకాల ప్రశ్నలడిగి తన ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పలేనివాళ్ళకు జ్ఞానాన్ని బోధించేవాడు. ఆయన పేరు సోక్రటీసు. సత్యాన్ని ప్రజలు తెలుసుకో వాలని ఆయన ఎంతో ప్రయత్నం చేసినాడు. అయితే అప్పటి రాజులకు ఆయన ప్రచారం గిట్టలేదు. ప్రజలు ఎదురు తిరిగి తమ అధికారాన్ని కూల్చివేస్తారేమో అని భయపడి అధికారులు అతనికి మరణశిక్ష విధించి, విషం త్రాగించి అతనిని చంపివేసినారు. అయితే ఇంతవరకు ప్రపంచంలో పుట్టిన పెద్ద పెద్ద బుద్ధిమంతు లలో వివేకవంతులలో సోక్రటీసు ఒకడుగా అందరికీ తెలుసు. అంత జ్ఞానం ఉండి కూడా ఆయన “నాకు తెలియదనే సంగతి నాకు జాగా తెలుసు” అని అంటుండేవాడు. అంత తెలిసినవాడే అలా అంటున్నప్పుడు కొంత తెలిసినవాడు

చాలా పదిలంగా మాట్లాడవలసి ఉంటుంది. మనకు ఏదైనా విషయం తెలియక పోతే తెలుసుకునేందుకు ప్రయత్నం చేయాలి. స్వయంగా చదివి మనకంటే ఎక్కువ జ్ఞానం, అనుభవం కలిగినవాళ్ళను అడిగి తెలుసుకోవాలి. అంతేకాని తెలియనిదానిని తెలుసుననుకోవడం తెలివితేలికతనం. దీనివల్ల ముందు మనకూ తరువాత దేశానికి నష్టం కలుగుతుంది. అందుకే కష్టపడి చదువుకొని మనకు తెలిసింది సత్యం అన్న నమ్మకం కుదిరిన తరువాతనే మనం ఏదైనా అనాలి. ఏదైనా చేయాలి. అప్పటికప్పుడు ఏదో పని పూర్తిచేసుకోవడానికి మనకు తెలియకపోయినా ఒకరిని చూసి కాపీ కొట్టటంవల్ల మనకు అప్పటికి లాభం కనపడుతుందేమో కాని, ఎప్పుడో ఈ కాపీకొట్టే గుణం మనలను సొంత ఆలోచనలు లేనివాళ్ళుగానూ, గుడ్డిగా నమ్మేవాళ్ళుగానూ తయారుచేస్తుంది. ఈ సందర్భంగా గాంధీమహాత్ముని జీవితంలోని ఒక చిన్న సంగతి మీకు చెబుతాను.

గాంధీ హైస్కూలు తరగతుల్లో చదువుకొనే రోజుల్లో జరిగిన కథ. గాంధీ ఉన్న తరగతిలోకి జెయిల్స్ అనే ఒక అధికారి వచ్చి ఇంగ్లీషు మాటలు అయిదు వ్రాయుమన్నాడు. వాటిలో 'Kettle' అనే మాట తప్ప గాంధీ అన్నీ సరిగ్గా వ్రాసినాడు. తరగతిలోని టీచరు ఆ అధికారికి కనపడకుండా గాంధీని కాలుతో పొడిచినాడు. ఎందుకు పొడిచినాడో గాంధీకి తెలియదు. గాంధీ తప్ప అందరూ చక్కగా వ్రాసినారని తెలుసుకొని ఆ అధికారి వెళ్ళిపోయినాడు. అప్పుడు ఆ టీచరు - "నేను నీ కాలును తట్టి ముందున్న పిల్లవాని వ్రాతను చూసి దిద్దుకొమ్మంటిని. నీకు అర్థం కాలేదు" - అని గాంధీని మండిలించెను. తనకు తెలియనిది ముందున్న పిల్లవాని కాపీలో చూసి వ్రాయడం తప్పని గాంధీకి తెలుసు. ఆ మాటే టీచరుతో అన్నాడు. అయినా ఆ టీచరంటే గాంధీకి గౌరవమే. పెద్దలు చేసిన తప్పులను ఎత్తిచూపడంలో గొప్పతనంలేదు. తప్పు అని తెలిసి నప్పుడు చేయకుండాడమే గొప్పతనం. చిన్నప్పటినుంచి ఈ అలవాటు చేసుకున్న గాంధీ పెరిగి పెద్దవాడై దేశంలో అందరికీ పూజనీయుడైనాడు. కాపీకొట్టడం బుద్ధితేలికతనాన్ని తెలియజేస్తుంది. తెలుసుకోవాలనే కోరికను చంపేస్తుంది. ఇతరుల చేతిలో కీలుబొమ్మలను చేస్తుంది. చిన్ననాడే ఈ విషయం తెలుసుకున్న గాంధీ టీచరు చెప్పినా వినక తనకు తోచిన మంచి మార్గంలోనే నడిచి తాను నడిచిన బాట అందరూ నడవదగినదని తెలియజేసినాడు.

*

*

*

గాంధీ మహాత్ముడు భారత దేశంలోనూ ఇంగ్లండులోనూ చదువుకొన్నాడు. ఆయన ప్రజా జీవితం మన దేశంలో కాక దక్షిణాఫ్రికాలో ప్రారంభమయినది. ఈ శతాబ్దం తొలినాళ్లలో దక్షిణాఫ్రికాలో చాలా మంది భారతీయులండేవారు. కొందరికి అక్కడ వ్యాపారం ఉండేది. కొందరు కూలీలుగా బ్రతికేవారు. అక్కడ కూడా అధికారం బ్రిటిషువారిదే. ఈ బ్రిటిషువాళ్ళు అధికార గర్వంతో మన భారతీయులను ఎన్నో కష్టాలు పెట్టేవాళ్ళు. తాము ఎక్కే జట్కా బండ్లలో భారతీయులను ఎక్కించేవాళ్ళు కాదు. రైలు బండ్లలో తమకోసం ప్రత్యేకంగా పెట్టెలుండేవి. తమకున్న సౌకర్యాలూ గౌరవ మర్యాదలూ భారతీయులకు ఉండ కూడదనీ, వాళ్ళు తమకంటే తక్కువ రకం మనుష్యులనీ అనుకునేవాళ్ళు. దక్షిణాఫ్రికా కోర్టులో ఆబ్దుల్లా అనే ఒక వ్యాపారికి వకీలుగా ఉండడానికి ఒప్పుకొని, గాంధీ దక్షిణాఫ్రికాకు పోయినాడు. అక్కడ న్యాయవాదిగా తన పనిని మొదలు పెట్టినాడు. ఆయన తన పని చూచుకుంటూనే తన భారతీయులు ఎదుర్కొంటున్న కష్టాలను తెలుసుకునే ప్రయత్నం చేసినాడు. వాళ్ళనంతా ఒకటిచేసి అక్కడి ప్రభుత్వానికి విరుద్ధంగా హక్కుల కోసం ఉద్యమం ప్రారంభించినాడు. ఒక ఆశ్రమం కూడా స్థాపించి మంచి నడవడివల్ల, సత్యం మీద ఉండే నమ్మకం వల్ల బ్రిటిషు రాజ్యాన్ని ఎదుర్కోవాలని, అతడు వాళ్ళకు ఎమాత్రం నష్టం కలిగించకుండా ఒక కొత్త రకం పోరాటాన్ని ప్రారంభించినాడు. ఆ పోరాటం పేరు 'సత్యాగ్రహం'. 'సత్యాగ్రహం' అంటే సత్యం కోసం పట్టుదల. సత్యం కోసం పోరాటం. అయితే ఈ పోరాటంలో ఎదుటివాడికి సచ్చ చెప్పడం ఎదుటి వాడు కూడా మనవాడేనన్న భావంతో ప్రవర్తించడం ముఖ్యం. ఈ సత్యాగ్రహాన్ని ఆయన అక్కడ ఆరంభించి భారతీయులనంతా ఒక్కటి చేసినాడు. తానూ కష్టాలు పాలైనాడు. అందరి ప్రేమకూ అందరి ఆదరానికి పాత్రుడైనాడు. అక్కడి భారతీయులకు ఒక శక్తిని సుపాదించి యిచ్చినాడు.

కొంత కాలం తర్వాత గాంధీ భారతదేశానికి తిరిగి రావాలని నిశ్చయించు కొన్నాడు. అక్కడి వాళ్లంతా "మమ్మల్ని విడిచి వెళ్ళొద్దు. నీవు మాకు నాయకుడవు. నీవు పోతే మాకు దిక్కెవ్వరు? ఇక్కడే ఉండండి" అని మొర పెట్టు కున్నారు. కానీ అవసరమైతే తిరిగి వస్తానని గాంధీ వాళ్ళను ఒప్పించినాడు.

ఊరూరా వీడ్కోలు సభలు జరిగినవి. గాంధీకి విలువైన కానుకలిచ్చి
నారు. బంగారు వెండి నగలూ రత్నాలూ పొందిగిన నగలూ ఎన్నో ఇచ్చు
కున్నారు. తాను చేసిన సేవకు ఫలితంగా ఈ కానుకలను తీసుకోవడం తప్పు
అనుకున్నాడు గాంధీ. వీటిని తిరిగి ప్రజలకు ఇచ్చివేస్తే తనకు చింత ఉండదని
భావించి ఆ కానుకలన్నింటినీ బ్యాంకులో పెట్టి, స్థానికులైనకొందరు పెద్దలను
ధర్మకర్తలుగా నియమించి, తాను కుటుంబంతో భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చినాడు
గాంధీ.

ప్రజలకు సేవ చేయాలనుకునే వాడు వాళ్ళనుండి విలువైన కానుకలను ఆశించకూడదు అని గాంధీ తన జీవితంలో నిరూపించినాడు. అందుకే ఆయన ఆవర్ణ పురుషుడు. ఆయన పేరు చెప్పుకొని, ఆయనను మహాత్ముడని ఆయన సందేశం ప్రచారం దేశం నడచుకోవాల్సి చెప్పే వాళ్ళందరూ ఈ సంగతిని జాగ్రత్తగా తెలుసుకోవాలి.

ప్రజలకూ దేశానికి సేవచేస్తే కలిగే తృప్తి చాలా గొప్పది. అదే సంపద. అలాంటి సంపదను నమ్ముకొని అనుభవించే నాయకుని అడుగుజాడల్లో దేశంలోని ప్రజలు నడవడానికి ఎప్పటికీ సిద్ధంగా ఉంటారు.

• దుష్టులకు అవరిండుమని వ్రన్న
దేశానికి తిట్టుకుంటూ దుష్టావధం
కుంటి, ప్రయత్నించు ఎంత దుష్ట
దేశాన్నియినా వెలిగించడం మంచిది.

